

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติในสมัยโบราณ จากความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน ในยุคแรกที่มนุษยชาติเริ่มมีชีวิตขึ้นมาในโลกนี้ เมื่อประมาณหนึ่งล้านปีแล้ว กว่าจะพัฒนามา จนกระทั่งมีอารยธรรมดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เป็นผลของการศึกษาโดยแท้ การศึกษาช่วยให้มีการสืบทอดแบบอย่างของคนรุ่นก่อน และช่วยพัฒนาแบบอย่างดังกล่าวให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น มนุษย์เรียนรู้จาก พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ในหมู่คณะและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งโดยบังเอิญและโดยตั้งใจ การศึกษาช่วยให้มนุษย์รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและช่วยให้มนุษย์รู้จักปรับ สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับตัวเอง ในที่สุดมนุษย์ก็สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นตามลำดับ อย่างเช่นในปัจจุบัน ความเจริญของมนุษย์อาศัยพัฒนาการของเครื่องมือสื่อสาร การขนส่งและการคมนาคม มนุษย์เรียนรู้วิธีทำความคิดให้กลายเป็นความจริงเพื่อช่วยให้การ ดำรงชีวิตดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการในด้านศิลปกรรม วรรณกรรมและศาสนา ซึ่งพัฒนา จากวัฒนธรรมสมัยโบราณ การสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียกว่า การ ศึกษา นั้น เริ่มด้วยภาษาพูด แล้วตามด้วยภาษาเขียน และอาศัยการขนส่งและการคมนาคม อย่างอื่นแพร่หลาย ขยายวัฒนธรรมนั้น ๆ กว้างไกลออกไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก กระบวนการใช้ความคิดและแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ของมนุษย์ก้าวหน้าไปไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาก็พลอย ก้าวหน้าตามไปด้วยเช่นเดียวกัน เดิมการศึกษาเป็นเพียงกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมจาก คนรุ่นก่อนไปยังคนรุ่นใหม่เท่านั้น ครั้นต่อมากระบวนการนี้พัฒนาเจริญยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบวิธี การและองค์การจัดการศึกษา (ภิญโญ สาธร, 2524) และได้มีนักการศึกษาให้ความหมาย ของการศึกษาไว้ดังนี้ เช่น

จอห์น คิวอี้ (2526) ได้ให้นิยามของคำว่า การศึกษาไว้หลายความหมาย คือ การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม โดยมุ่งให้เกิดการเจริญงอกงามทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา การศึกษาคือชีวิต คือการศึกษาในแง่ของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การศึกษาคือ การเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่บุคคล เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การศึกษาคือ การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกชนิด เพื่อให้บุคคลพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ การศึกษาคือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะอันบรรพชนได้เลือกสรรไว้ดีแล้วให้กับอนุชนรุ่นหลัง

ภิญโญ สาธร (2521) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้คือ กระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในทางจิตใจ นิสัยและคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการทางการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนคนหนึ่งให้แก่คนอีกรุ่นหนึ่ง เครื่องมือนี้ถ้าไม่นำไปใช้จะไม่เกิดประโยชน์แก่นิด นอกจากนั้นการศึกษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐ ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐตามที่รัฐต้องการในทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

สาโรช บัวศรี (2518) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือ การพัฒนาขั้นห้า เพื่อว่าเมื่อพัฒนาแล้วอกุศลมูลจะได้เบาบางลดน้อยลงอย่างมากที่สุดจะมากได้ ขั้นห้าได้แก่ รูป คือ ร่างกาย เวทนา คือ ความรู้สึก สัญญา คือ ความจำสังขาร คือ ความคิด และวิญญาณ คือ ความรู้

จากแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ สามารถสรุปความหมายของการศึกษา คือ การสร้างสมและถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาและยังให้เกิดความเจริญทางกาย อารมณ์ และสติปัญญา นอกจากนั้นการศึกษายังเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการพัฒนาบุคคลให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคม การศึกษามีความหมายกว้างไกล และลึกกว่าการเรียนหนังสือ และการไปโรงเรียน การศึกษามีใช้การเรียนรู้

เนื้อหาวิชา แต่เป็นการเรียนให้ได้ความคิดและพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ฉะนั้นการศึกษาเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักทฤษฎีหลาย ๆ เรื่องอย่างกว้าง ๆ ต้องเรียนต่อเนื่องกันยาวนานเป็นปี

ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในรูปแบบของการให้ความรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพและการฝึกอบรม เป็นต้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ค่อนข้างจะเด่นชัดในสังคมไทย ดังที่ได้ทราบแล้วว่า งานหลักสำคัญประการหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้ได้รับการศึกษาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีพื้นฐานในการเรียนรู้ รู้จักคิดเป็น เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์และทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน มีทักษะพอเพียงในการประกอบอาชีพตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงมีนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยเหตุนี้งานการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนได้อีกทางหนึ่ง เป็นการลดช่องว่างในโอกาสทางการศึกษาของประชาชน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นวิธีการศึกษาที่ส่งเสริมให้ประชาชนและประชาชนพึ่งตนเอง ไม่ใช่เป็นการจัดการศึกษาเพียงเพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้เท่านั้น ความรู้ที่ประชาชนได้รับนั้นจะต้องสามารถนำไปปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และชุมชนให้ดีขึ้นด้วย ดังนั้นหลักการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่จะต้องมิตลอดชีวิต การให้การศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นการที่จะให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตได้ก็คือต้องจัดการศึกษาให้ดำเนินต่อเนื่องกันไปจนตลอดชีวิต หรือที่เรียกว่าการศึกษาตลอดชีวิต

นั่นเอง การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษา ที่จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดหลักแนวคิด การศึกษาคือชีวิต มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักเรียน เน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่กำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง พยายามให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง มองเห็นความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง เน้นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ อันจะเป็นการเสริมให้รู้จักการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (สุรกุล เจนอบรม, 2533) ฉะนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความหมาย และขอบเขตกว้างขวาง ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่มีขาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนภาคปกติ เป็นการศึกษาที่จัดให้กับประชาชนเพื่อเขาจะได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่าง ๆ ตามที่เขาต้องการเรียน

อุณา นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่าเป็นกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่เสถียรต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้นโดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าว จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชนและทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและปัญหาทางสังคม

สุรกุล เจนอบรม (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้เรียนอยู่ในระบบโรงเรียนปัจจุบัน ได้มีโอกาสเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านดี 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้าน

เจตคติและด้านทักษะ โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้ ผู้เรียนจะเลือกเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสม และความต้องการของผู้เรียน บิดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อคนทุกคนในสังคม

ประชุมสุข อาชาวำรุง (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบโครงสร้างแน่นอน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่เลือกวัย ไม่เลือกเพศ ไม่เลือกวรรณะ ไม่เลือกภูมิหลังและสติปัญญา สามารถหรือความถนัดครอบคลุมถึงการศึกษที่ไม่มีพิธีตรองด้วย เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับคนทุกคนในสังคมจัดการศึกษาได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน นับเป็นวิชาการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคม ประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

บรรจง ชูสกุลชาติ (2522) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการศึกษาที่พยายามจะจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคน ซึ่งผิดหวังในระบบโรงเรียนหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนในระบบโรงเรียน หรือไม่ได้รับความเสมอภาคในระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้มีโอกาสดำเนินความเสมอภาคและให้ความสมหวังในการศึกษา เพื่อการดำรงชีวิตอยู่รอดปลอดภัย และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

โกวิท วรพิพัฒน์ ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้

ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไป และวิชาชีพให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาอาชีพ และทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น (ศุภร ศรีแสน, 2521)

สุนทร สุนันท์ชัย (2520) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ความคิดที่ผู้ใหญ่กระทำต่อผู้เยาว์ เพื่อให้ผู้เยาว์มีความสามารถที่จะรับบทบาทของผู้ใหญ่ในอนาคต

ปฐม นิคมานนท์ (2522) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่สังคมจงใจจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยเฉพาะนอกเหนือจากการเรียนปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนตามแต่บุคคลจะสนใจ

จากคำนิยามต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีระบบแต่เป็นระบบที่อยู่นอกโรงเรียนปกติ เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร และมีวัตถุประสงค์แน่นอน มีผู้จัดและสามารถบอกได้ว่า เรียนแล้วจะได้อะไร จะรู้อะไร จะจบเมื่อไร จะมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นอย่างไร

เนื่องจากในปัจจุบันนี้โครงการศึกษานอกระบบโรงเรียนกำลังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในขณะนี้ แต่ผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านงานโครงการมักจะไม่ค่อยเข้มพราย วัตถุประสงค์ดำเนินงานให้เป็นสาธารณะประโยชน์เท่าที่ควร (ดิเรก ศรีสุโข อ่างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2535) จึงทำให้ไม่ทราบผลของการดำเนินโครงการนั้นว่าบรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และโครงการต่าง ๆ ที่มีการจัดทำกันส่วนใหญ่จะมีการระบุไว้ให้มีการประเมินผลโครงการอยู่ด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การประเมินโครงการมักจะไม่ได้มีการจัดทำกันอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่แล้วก็จะเป็นการประเมิน โดยที่ผู้ดำเนินโครงการโดยตรง จะไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมาทำการประเมิน จึงทำให้คนอื่น ๆ ไม่ทราบว่าโครงการต่าง ๆ

เหล่านั้นดำเนินการไปอย่างไร ประสพผลสำเร็จแค่ไหน มีปัญหาและอุปสรรคอะไร เกิดประโยชน์คุ้มค่า กับเงินที่ลงทุนไปหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีบางโครงการได้มีการติดตามและประเมินผลอยู่บ้าง แต่ส่วนมากแล้วก็ยังเป็นแบบการประเมินประสิทธิผลของงาน คือ ดูแต่เพียงว่า โครงการต่าง ๆ เหล่านั้นได้ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด แต่มีน้อยมากที่จะมีการประเมินถึงประสิทธิภาพของโครงการ ซึ่งเป็นหัวใจของการประเมินผลโครงการโดยตรง ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ถึงคุณค่าของผลจากโครงการว่าให้ผลคุ้มค่าหรือเหมาะสมกับสภาพการณ์ ควรจะดำเนินการต่อไปหรือระงับโครงการหรือไม่ ซึ่งถ้าหากได้มีการประเมินในแง่แล้ว ก็จะส่งผลไปสู่การปรับปรุงโครงการให้สามารถดำเนินการไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพด้วย (สุขุม มุลเมือง, 2530)

การประเมินเป็นเครื่องมือในการจัดองค์การอย่างหนึ่ง เครื่องมือที่จัดอย่างเหมาะสมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการได้มาของข้อมูล ได้จุดเด่นจุดด้อยของโครงการและข้อมูลเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงการ การประเมินเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งเปรียบเสมือนกระจกเงา ถึงแม้เราทุกคนจะรู้ว่าตัวเรามีลักษณะโครงร่างอย่างไรเราจะมองไม่เห็นหน้าตาเรา ถ้าไม่ใช้กระจก เว้นแต่เมื่อเรามีกระจกช่วยในการประเมินรูปร่างของเรา และแก้ไขในส่วนที่จะแก้ไขได้เช่นเดียวกับการประเมินจะสะท้อนให้เห็นโครงการทั้งจุดดีและจุดด้อย (รัตนา พุ่มไพศาล, 2528)

ฉะนั้นการประเมินจึงมีความสำคัญมากสำหรับโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและได้มีนักประเมินหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ดังนี้ เช่น

ครอนบาค (Cronbach) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมินหมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ (สุขุม มุลเมือง, 2530)

สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า หมายถึง กระบวนการพรรณนาการเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการต่อไป

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2536) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า เป็นขบวนการตีความหมายและตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดได้จากการวัดผล ประเมินผลต้องอาศัยวิธีการที่มีระเบียบแบบแผนในการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินว่า กิจกรรมการศึกษานั้นดีหรือเลวอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ เหมาะสมประการใด

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2533) ให้ความหมายของการประเมินผลไว้หลายประเด็น เช่น

1. การประเมิน หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบและต่อเนื่องที่จะวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงาน โดยนำผลที่ประเมินได้มาปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้วางแผนหรือโครงการบรรลุวัตถุประสงค์
2. การประเมินผลเป็นการพิจารณาคุณค่าของผลงานที่ได้รับด้วยการเปรียบเทียบผลงานที่เกิดขึ้นกับความต้องการที่กำหนดไว้
3. การประเมินผลเป็นการตรวจสอบว่างานที่ทำได้ผลดีหรือไม่เพียงไร ทั้งนี้อาจเป็นการประเมินผลระหว่างดำเนินการ เพื่อนำผลไปพิจารณาปรับปรุงแผนงานหรือกระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออาจเป็นการประเมินผลสรุปว่า ตลอดโครงการว่าตั้งแต่ทำมาจนสิ้นสุดโครงการนั้นได้ผลหรือไม่เพียงไรก็ได้
4. การประเมินผลเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลไกกับการตัดสินใจทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารโครงการและผู้กำหนดนโยบาย

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2530) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบ สำหรับคำถามที่ว่า นโยบาย แผนงาน โครงการบรรลุตาม

วัตถุประสงค์ และ เป้าหมายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นหรือใหม่และระดับใด

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2525) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่า เป็นการ ศึกษาหรือตรวจสอบโครงการในระหว่างโครงการกำลังดำเนินอยู่ หรือภายหลังจากที่ โครงการได้สำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว นอกจากนี้การประเมินผลยังอาจจะแบ่งออกเป็นลักษณะ ต่าง ๆ ได้หลายประการ เช่น การรายงานผล การกำกับดูแล การตรวจสอบและการ ติดตามผล

จากความหมายของการประเมินผล ซึ่งนักประเมินผลได้ให้ความหมายไว้ นั้น สามารถสรุปเป็นความหมายได้ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลมีความหมาย คือ เป็นการตีค่าและการตัดสินใจคุณค่า
2. การประเมินผลมีความหมายตรงกับ การตัดสินใจโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ข้อมูลและเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจ
3. การประเมิน หมายถึง กระบวนการเปรียบเทียบข้อมูลในการปฏิบัติงาน กับบรรล่วัตถุประสงค์ที่ระบุไว้
4. การประเมินเป็นกระบวนการบ่งชี้และรวบรวมข้อมูลรายละเอียด เพื่อ ช่วยในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่

จากคำจำกัดความของหลาย ๆ ท่านที่ได้ให้ไว้จะเห็นว่า มีจุดเน้นที่แตกต่างกันบ้าง และเหมือนกันบ้าง ความแตกต่างของความคิดเห็นในการให้ความหมายของการประเมิน โครงการมักจะทำให้เกิดการสับสนแก่ผู้ประเมิน ผู้บริหารโครงการ และผู้กำหนดนโยบาย ของโครงการ ส่วนใหญ่แล้วในการให้ความหมายดังกล่าวจะมีความคล้ายคลึงกับการวิจัยแบบ ประเมิน การวิเคราะห์ระบบ การวิจัยปฏิบัติการ การทบทวนผลของโครงการ และอาจรวม ทั้งการทดลองทางสังคม (สุขุม มุงเมือง, 2530) แต่อย่างไรก็ตาม การให้นิยามความ หมายของการประเมินผลที่ต่างกันอย่างย่อมีผลถึงการดำเนินการ ขั้นตอนตลอดจนวิธีการที่

แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นนิยามการประเมินจึงช่วยในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ มาใช้ในการประเมินโครงการ และการเลือกโมเดลการประเมินมาใช้กับโครงการฝึกอบรมนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการของผู้ประเมิน ฉะนั้นผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกโมเดลการประเมินของสตีฟเฟิลบีม คือ ซิปโมเดลมาใช้ในการประเมินโครงการฝึกอบรม ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ

การให้บริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น มีวิธีการหลายวิธี ซึ่งการที่หน่วยงานต่าง ๆ นิยมจัดทำขึ้น คือ การฝึกอบรม เพราะการฝึกอบรมเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเจาะจง เฉพาะเรื่องที่เป็นปัญหาของงานเท่านั้น และอบรมในช่วงเวลาสั้น ๆ อบรมจบแล้วนำไปใช้ได้ทันที ฉะนั้นการฝึกอบรมจึงเป็นการให้ความรู้ในลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ เป็นการให้ความรู้ในลักษณะเดียวกัน โดยเป็นการให้การศึกษาในรูปแบบของการฝึกอบรม ซึ่งยึดหลักการที่ว่า การสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ และทางกองลูกเสือ กรมพลศึกษา เป็นผู้จัดหลักสูตรให้โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมของสำนักงานลูกเสือโลก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน เช่น การศึกษา คุณวุฒิทางลูกเสือ ประสบการณ์การทำงานด้านลูกเสือ และการฝึกอบรมนั้น เปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้นทุกระดับการศึกษา โดยใช้สถานที่ฝึกอบรมได้ทั่วทุกจังหวัดทั่วประเทศ ปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของการฝึกอบรมลูกเสือ (คณะลูกเสือแห่งชาติ, 2531) เพราะถือว่าการฝึกอบรมลูกเสือนี้ทำให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียนมีการพัฒนาทางกาย สติปัญญา สังคมและศีลธรรม เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น มีความสงบสุขทั้งเป็นพื้นฐานแห่งความมั่นคงของชาติ ซึ่งถือว่าการฝึกอบรมลูกเสือเป็นการสร้างเสริมให้เยาวชนนอกระบบโรงเรียน รู้จักการปลูกฝังคุณภาพชีวิตให้กับตนเองอีกด้วย ฉะนั้นคุณภาพของเยาวชนจึงขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ในสังคม นั้นหมายถึงครูผู้สอนลูกเสือให้กับเด็กและเยาวชนของชาติ การสอนจะได้ผลเป็นประการใดก็ขึ้นอยู่กับ

บุคคลที่ผ่านการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือจากกองลูกเสือกรมพลศึกษา เพราะบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังของกองลูกเสือ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ออกไปให้ความรู้กับบุคลากรของหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ที่มีกิจกรรมการสอนลูกเสือ ซึ่งลักษณะการให้ความรู้ คือ การจัดการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือในทงจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการลูกเสือจังหวัด สมาคมสโมสรลูกเสือจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการฝึกอบรม ฉะนั้นคุณภาพของการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละหน่วยงานจะได้ผลเป็นประการใดก็เป็นผลมาจากโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ของกองลูกเสือ กรมพลศึกษา ที่จัดขึ้นว่ามีคุณภาพเพียงใด

โครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือเป็นโครงการที่สำคัญที่สุดในโครงการการฝึกอบรมประเภทต่าง ๆ ของกองลูกเสือกรมพลศึกษา เพราะโครงการนี้เป็นโครงการที่ผลิตผู้นำที่มิในการให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือทุกประเภท หากโครงการนี้ดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพแล้ว จะส่งผลไปให้กับผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมในโครงการทุกคน เพราะบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนตัวแบบที่จะต้องไปถ่ายทอดให้กับบุคคลที่จะเข้ารับการการฝึกอบรมวิชาผู้บังคับบัญชาลูกเสือในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ หากการถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพก็จะทำให้บังเกิดผลเสียแก่เยาวชนของชาติในอนาคตต่อไป โครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ได้จัดฝึกอบรมทุกปี ประมาณปีละ 1-2 รุ่น ๆ ละ 40-45 คน ได้จัดฝึกอบรมแล้วจำนวน 27 รุ่น บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมนั้นมาจากทุกเขตการศึกษาทั่วประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมนั้นส่วนใหญ่มิหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริการการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ฉะนั้นโครงการนี้ต้องเน้นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดโครงการเป็นอย่างมาก เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ กองลูกเสือ กรมพลศึกษาได้เห็นความสำคัญของการตรวจสอบ และการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของโครงการ ว่าผลของโครงการแต่ละด้านมีประสิทธิภาพเพียงใด

จึงได้ให้ผู้วิจัยประเมินโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือขึ้น โดยจะนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงการจัดโครงการฝึกอบรมในรุ่นต่อ ๆ ไป และผู้วิจัยจะประเมินเพื่อทราบปัญหาดังต่อไปนี้

1. ด้านสภาวะแวดล้อม กล่าวคือ ศึกษาปัญหาในการขาดแคลนชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ และความจำเป็นในการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ว่ามีมากน้อยเพียงไร
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น กล่าวคือ ความพร้อมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้ให้การฝึกอบรม หลักสูตรการฝึกอบรม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกอบรม และทรัพยากรอื่น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงไร
3. ด้านกระบวนการ กล่าวคือ การนำเสนอเทคนิคการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม และการกำกับดูแลของหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรม ว่ามีมากน้อยเพียงไร
4. ด้านผลิตผล กล่าวคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ และการปฏิบัติงานของผู้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อขอรับเครื่องหมายวูดแบดจ์ 4 ท่อน ครบตามเงื่อนไขที่กองลูกเสือกำหนดไว้ ได้มากน้อยเพียงไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ โดยการใช้รูปแบบการประเมินซิปปโมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลิตผล (Product Evaluation)

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการประเมินโครงการการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ ในปีพุทธศักราช 2536 จำนวน 3 รุ่น ๆ ละ 40-45 คน คือ รุ่นที่ 22 รุ่นที่ 23 และรุ่นที่ 24 ซึ่งมีผู้ผ่านการฝึกอบรม จำนวน 127 คน และประเมินผู้ให้การฝึกอบรมรุ่นละ 12 คน รวม 3 รุ่น เป็นจำนวน 36 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมจำนวน 75 คน

2. การวิจัยครั้งนี้จะใช้ทฤษฎีการประเมินชิปโมเดล (CIPP Model) ของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งประกอบไปด้วยการประเมิน 4 ด้าน คือ

2.1 การประเมินสภาวะแวดล้อม ได้แก่ ความจำเป็นในการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ปัญหาในการขาดแคลนหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ความต้องการที่จะเข้ารับในการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ

2.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้ให้การฝึกอบรม หลักสูตรการฝึกอบรม ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการและทรัพยากรอื่น ๆ

2.3 การประเมินกระบวนการ ได้แก่ เทคนิควิธีการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม และการกำกับดูแลของหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรม

2.4 การประเมินผลผลิต ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ขึ้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ และการปฏิบัติงานของผู้ผ่านการฝึกอบรม

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนตอบแบบสอบถามตามข้อเท็จจริงด้วยความเต็มใจและปราศจากอคติใด ๆ ทั้งสิ้น คำตอบที่ได้รับจึงถือว่าเป็นความจริงที่เชื่อถือได้ และในการวิจัย

ครั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องหาความต้องการในการใช้ค่ายฝึกอบรมตามเขตการศึกษาต่าง ๆ ใน
 ด้านสภาพแวดล้อม เนื่องจากการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรม
 วิชาผู้กำกับลูกเสือ ใช้ค่ายลูกเสือวชิราวุธในการฝึกอบรมทุกครั้งซึ่งถือเป็นนโยบายของกอง
 ลูกเสือ

คำจำกัดความ

1. การประเมินโครงการ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการ
 คัดลึนใจในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการต่อไป โดยเก็บรวบรวม
 ข้อมูลจากโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ
 (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งประกอบไปด้วยการประเมิน 4
 ด้าน คือ

1.1 สภาวะแวดล้อม หมายถึง ความจำเป็นในการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับ
 ลูกเสือ ปัญหาในการขาดแคลนหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ความต้องการที่จะ
 เข้ารับในการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ

1.2 ปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้ให้การฝึกอบรม
 หลักสูตรการฝึกอบรม ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ และทรัพยากรอื่น ๆ

1.3 กระบวนการ หมายถึง เทคนิควิธีการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม
 และการกำกับดูแลของหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรม

1.4 ผลลัพธ์ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการฝึกอบรมผู้บังคับ
 บัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ และการปฏิบัติงานของผู้ผ่านการ
 ฝึกอบรม

2. โครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ หมายถึง โครงการฝึกอบรมผู้บังคับ
 บัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ของสำนักงานคณะกรรมการ
 บริหารลูกเสือแห่งชาติ

3. ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ หมายถึง ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ รุ่นที่ 22 จำนวน 42 คน รุ่นที่ 23 จำนวน 40 คน และรุ่นที่ 24 จำนวน 45 คน ของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ

4. ผู้กำกับลูกเสือ หมายถึง ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ชั้นความรู้เบื้องต้นและขั้นความรู้ขั้นสูง ทุกรุ่นของสำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการลูกเสือจังหวัด และสมาคมสโมสรลูกเสือ โดยได้รับการแต่งตั้งให้สอนลูกเสือในกองลูกเสือทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

5. สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ หมายถึง คณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ กองลูกเสือ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่บริหารกิจการลูกเสือและให้การฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือและผู้บังคับบัญชาลูกเสือทั่วประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบผลการประเมินโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ชั้นหัวหน้าผู้ให้การฝึกอบรมวิชาผู้กำกับลูกเสือ ในด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลิตผล

2. นำผลการประเมินโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการฝึกอบรมครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. นำผลการประเมินโครงการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือไปใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่จัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในรูปแบบของการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือ หรือผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ของจังหวัดทุกจังหวัดและสมาคม สโมสรลูกเสือทั่วประเทศ